

A minisztériumok újítási szerveinek felépítése és működése

Az újítási ügyek intézésének egységes szabályozásáról szóló 56/1951. (II. 27) M. T. sz. rendelet pontosan meghatározza, hogy a minisztériumokban milyen újítási szerveket kell létesíteni. Ezek a szervek a következők:

1. újítási döntőbizottságok.
2. újítási osztályok, újítási csoportok, illetve újítási előadók,
3. minisztériumi termelési főosztályok újítási bizottságai és újítási megbízottjai.

Ezeknek a szerveknek kell ellátniuk mindazokat a teendőket, amelyeket a jogszabályok az újítási mozgalommal kapcsolatban a minisztériumokra bízna, egyéb újítási szerveket a rendelet nem ismer. Mégis egyes minisztériumok a fentebb sorolt szerveken kívül még egy további szervet létesítettek az újítási ügyek intézésére, az úgynevezett újítói csúcscbizottságot. Ezeknek a csúcscbizottságoknak összetétele nincs meghatározva, ugyancsak nincs tisztázva a hatáskörük sem. A gyakorlat azt mutatja, hogy a csúcscbizottságok középfokú hatáskört töltenek be, tudniillik a főosztályok által hozott határozatok ellen beadott jogorvoslatokat bírálják felül.

Az Országos Találmányi Hivatal állásfoglalása szerint

újítási csúcscbizottságokra a minisztériumokon belül szükség nincs. Ahol ilyen bizottságokat létesítettek, azoknak működését meg kell szüntetni

és az újítási ügyeket azoknak a szerveknek kell intézni, amelyeknek létesítését az újítási rendelet előírja. A csúcscbizottságok működése ellen jogi és gyakorlati szempontok szólnak. A jogi szempontot az újítási rendelet jelenti, amely csúcscbizottságot nem ismer. Gyakorlatilag pedig azért nem kívánatos a csúcscbizottságok működése, mert az újítási szervek hálózatába egy újabb szerv beiktatása az ügyintézését nehezíti, bürokratikusá teszi, de felesleges is, mert a rendelet szerint létesítendő újítási szervek helyes ügyintézés mellett maradéktalanul el tudják látni a rájuk háruló feladatokat. Foglalkozzunk azzal a kérdéssel, hogy milyen legyen az egyes minisztériumi újítási szervek felépítése, mely ügyek tartoznak hatáskörükbe és hogy helyes működésük céljából milyen szempontokat kell szem előtt tartani. Nézzük először az újítási osztályokat.

A rendelet értelmében minden gazdasági minisztériumban újítási osztályt, a nem gazdasági jellegű minisztériumokban pedig újítási csoportot kell szervezni, illetve újítási előadót kell kijelölni. Minden minisztériumban tehát vagy újítási osztálynak, vagy újítási csoportnak, vagy újítási előadónak kell lennie. *A tapasztalat azt mutatja, hogy a helyes ügyintézés érdekében minden minisztériumban legalább újítási csoportot kell szervezni, mert az újítási előadó a mozgalom fejlődése folytán megszaporodott munkát nem képes ellátni. Ha a minisztériumban műszaki fejlesztési főosztály működik, az újítási osztályt ennek keretében kell megszervezni.*

Az újítási osztály feladata a minisztérium irányítása alatt működő vállalatok újítási szerveinek irányítása és az újítási ügyintézés összefogása.

Ez a szerv tehát nem konkrét ügyeket intéz, hanem az a feladata, hogy az újítási mozgalomnak a tárcán belüli helyes vitelét biztosítsa és hogy örökösje az újítási joggyakorlat egysége felett. Ha például az újítási osztály

azt tapasztalja, hogy a tárca alá tartozó vállalatok vagy az egyes főosztályok valamilyen újítási elvi kérdésben eltérő gyakorlatot folytatnak, gondoskodnia kell ennek az eilentétes gyakorlatnak a megszüntetéséről és a helyes gyakorlat kialakításáról. Nem feladata azonban — mint már említettük — a konkrét ügyintézés. A vállalattól, vagy irányító szervtől beérkező konkrét ügyeket ne az újítási osztály bírálja felül, hanem a termelési főosztály újítási bizottsága. Ha az újítási osztály konkrét ügyekkel foglalkozik, ez azt eredményezi, hogy tevékenysége kimerül a kisebb jelentőségű munka elvégzésében, viszont fő feladatát, az újítási szervek irányítását és az újítási ügyintézés összefogását nem tudja maradéktalanul ellátni.

Közbevetőleg külön kell foglalkozni a minisztérium újítási bizottságával és újítási megbízottjaival. Minden minisztérium állami költségvetés terhére fenntartott olyan közületi szerv, amelynél az alkalmazottak létszáma a 20 főt eléri. Tehát mindegyik minisztériumnál, a rendelet 16. §-a értelmében, újítási bizottságot kell létesíteni és újítási megbízottat kell kinevezni. E bizottságba a szakszervezeti kiküldöttet a minisztérium szakszervezeti bizottsága delegálja. *Ezeknek az újítási szerveknek azonban nincs fellebbezési hatáskörük, ezek tehát nem bírálhatják felül a vállalattól, illetve irányító szervtől beérkező ügyeket.*

A minisztériumi újítási bizottság ugyanazt a feladatot tölti be a minisztériumon belül, mint amilyent a vállalati újítási bizottság a vállalatoknál;

vagyis letárgyalja a minisztériumon belül megvalósítható, legtöbb esetben a minisztériumi dolgozók által előterjesztett javaslatokat. Ha e bizottság határozatai ellen fellebbezéssel élnek, az ügy felülbírlására a minisztérium döntőbizottsága hivatott. Ezt az újítási rendelet kifejezetten ugyan nem mondja ki, azonban a rendelet helyes értelmezése csakis erre a megállapításra vezethet, mert hiszen a minisztériumon belül a legfőbb újítási szerv a döntőbizottság.

Vizsgáljuk meg a termelési főosztályok újítási szerveinek kérdését. Mint már említettük, a termelési főosztályokon újítási bizottságok és újítási megbízottak működnek. Az újítási bizottságok hatáskörét a rendelet többek között a következőkben állapítja meg: másodfokon határoznak a főosztályhoz tartozó irányító szervek és közvetlenül a főosztály alá rendelt vállalatok újítási ügyeiben; elbírlják az ügykörükbe tartozó és az Országos Találmányi Hivatal által áttett újítási javaslatokat. *Vagyis a rendelet részben elsőfokú, részben pedig fellebbezési hatáskört biztosít a főosztályok újítási bizottsága részére. A rendeletben megnyilvánuló decentralizáló törekvésre tekintettel azonban*

a főosztályoknak feltétlenül arra kell venniük az irányt, hogy mindinkább felsőfokú ügyintéző szervek legyenek.

Helytelen tehát, ha a főosztályok a vállalatok újítási bizottságai által elbírlendő ügyeket maguk bírálják el, mert ez a főosztályokon belül az ügyek felhalmozódását és az ezzel járó lassúbb ügyintézését eredményezi. Amellett a főosztály az újítás megvalósításához szükséges esetleges speciális helyi viszonyokat nem is ismeri olyan mértékben, mint a vállalat, ami viszont azt eredményezi, hogy a főosztályok által elfogadott javaslatoknak a vállalatnál történő bevezetése körül nehézségek keletkeznek. Különben az újítási rendelet is kimondja, hogy az újítási

javaslatokat ott kell benyújtani és elbírálni, ahol a javaslatot — annak tárgyára figyelemmel — meg tudják valószínűsíteni. *A minisztériumi főosztályoknak az alájuk tartozó vállalatok felé abban az irányban kell hatniok, hogy*

a vállalatok önállóan, a felelősségvállalástól nem félve, tárgyalják le elsőfokon a javaslatokat.

Hogy ezen a téren még mennyi hiba van, annak igazolására szolgáljon a következő példa: Az egyik vállalatnál benyújtottak egy javaslatot, melynek lényege az volt, hogy a kulcsokat, amelyeket eddig 7 mm-es lemezből állítottak elő, a jövőben 5 mm-es lemezből készítsék. A vállalat újítási bizottsága a javaslatot minden érdemi állásfoglalás nélkül, elbírálás céljából felterjesztette a főosztály újítási bizottságához azzal az indokolással, hogy nem tudják, hogy 5 mm-es lemezt kaphatnak-e. A főosztály újítási bizottsága az illetékes főosztálytól azt a választ kapta, hogy a szóbanforgó lemez rendelkezésre áll, mire a javaslatot letárgyalta és elfogadta, majd visszaküldte a vállalatnak, amelynek újítási bizottsága most már újra tárgyalta és ugyancsak elfogadta a javaslatot. Hogy az ilyen eljárás mennyire időrabló, bürokratikus, rögtön kitérünk, ha szembeállítjuk a helyes elintézési móddal, ami a következő lett volna: az újítási megbízott a vállalatvezetővel együtt megállapítja, hogy a javaslat elfogadásához szükséges az arravatkozó értesítés, hogy a szóbanforgó lemez rendelkezésre áll-e. A szükséges információt a minisztériumtól beszerzi és ennek birtokában viszi a javaslatot a bizottság elé, amely ilymódon egy ülésben letárgyalhatta volna az ügyet. Összegezve az elmondottakat, *ha valamely javaslat elfogadásához előzetes engedély, felvilágosítás, értesítés stb. szükséges,*

a megvalósításra hivatott vállalat ne háriítsa el magától az ügy érdemi elintézését, hanem a szükséges adatok beszerzése után maga döntsön az újítás elfogadása kérdésében.

Ezáltal elkerülhető lesz a fentebb említett hiba, hogy a főosztályok újítási bizottságai elsőfokon tárgyalják az ügyeket.

A minisztérium legfőbb újítási szerve az újítási döntőbizottság. A rendelet kimondja, hogy a minisztériumok újítási osztályainál, illetve csoportjainál döntőbizottságot kell szervezni: „azokban a minisztériumokban, amelyekben újítási döntőbizottság nem működik, ennek feladatát a minisztérium újítási osztálya (csoportja) látja el.” A rendelet szövegezéséből következik, hogy nem minden minisztériumban kötelező a döntőbizottság felállítása. A rendelet alkalmazása során nyert tapasztalatok azonban bebizonyították, hogy döntőbizottságra minden minisztériumban szükség van. *Az Országos Találmányi Hivatal elvi állásfoglalása szerint is feltétlenül szükséges, hogy minden minisztériumban szervezzenek döntőbizottságot.*

Milyen legyen a döntőbizottság összetétele? Ebben a kérdésben a rendelet nem intézkedik, csak egy kikötést tartalmaz, mégpedig azt, hogy az Országos Találmányi Hivatal kiküldöttjét a tárgyalásokra tanácskozási joggal meg kell hívni. E rendelkezésnek az a célja, hogy az általános érdekű elvi kérdésekben az Országos Találmányi Hivatal is kifejtthesse a maga álláspontját, sőt, hogy szükség esetén a saját döntőbizottsága elé vihesse az általános érdekű elvi kérdést. Ezzel kapcsolatban meg kell állapítani, hogy az Országos Találmányi Hivatal kiküldöttje az esetek jelentős, főleg komplikált részében csak akkor tud helyes álláspontot elfoglalni, ha ismeri azokat az ügyeket, amelyek a döntőbizottság előtt tárgyalásra kerülnek.

Ezért szükséges, hogy az OTH legalább 3 nappal az ülés előtt megkapja a tárgyalandó ügyekről készített kimutatást,

mindegyik ügynél röviden megjelölve annak lényeges tárgyát.

Visszatérve a döntőbizottság szervezetének kérdésére, azt már megállapítottuk, hogy a rendelet erre vonatkozólag intézkedést nem tartalmaz, tehát minden minisztérium szabadon, legjobb belátása szerint állapíthatja meg, hogy kik legyenek a döntőbizottságnak tagjai. A gyakorlat azonban kialakított bizonyos szempontokat, amelyeket az Országos Találmányi Hivatal is helyesnek és éppen ezért követendőnek tart. Eszerint a minisztériumi döntőbizottság a következő tagokból áll:

1. *A minisztérium műszaki fejlesztési főosztályának (osztályának) vezetője, illetve megbízottja, aki egyúttal a döntőbizottság elnöke,*
2. *a minisztérium újítási osztályának, illetve csoportjának vezetője,*
3. *az érdekelt főosztály újítási megbízottja,*
4. *az iparági szakszervezet kiküldöttje,*
5. *a minisztérium jogügyi (törvényelőkészítő) osztályának egy tagja és*
6. *az érdekelt üzem újítási megbízottja,*

tanácskozási joggal. Vizsgáljuk most azt, hogy a döntőbizottságnak milyen ügyek tartoznak hatáskörébe. A rendelet kimondja, hogy a minisztérium hatáskörébe tartozó újítási ügyek intézése során felmerült elvi kérdések eldöntése képezi a döntőbizottság feladatát. *Ez a hatáskör azonban a gyakorlat során kibővült, mert a döntőbizottság konkrét ügyekben fellebbviteli jogkört is gyakorol akkor, amikor az elsőfokú határozatot a főosztály újítási bizottsága hozta.* Ilyen esetben tehát másodfokon a döntőbizottság jár el. Ha a bizottság másodfokú fellebbviteli hatóságként jár el, köteles mindazokat a szabályokat betartani, amelyeket az újítási rendelet a fellebbvitellel kapcsolatban előír. Például az újítót ilyenkor a fellebbezés tárgyalására meg kell hívni.

Van azonban a döntőbizottságnak konkrét ügyekkel kapcsolatban felülvizsgálati hatásköre is olyankor, amikor az újító panaszt terjeszt elő.

Tudjuk, hogy az újítási rendelet az elsőfokú határozat ellen csak egyszeri fellebbezést enged, kivéve, ha másodfokon megváltoztatták az elsőfokú döntést, mert ilyenkor további fellebbezésnek van helye. Ha azonban fellebbezésnek helye már nincs, az újítási rendelet ilyenkor is lehetővé teszi panasz előterjesztését. Ha a panasz a főosztály újítási bizottságának határozata, illetve eljárása ellen irányul, a panaszt a döntőbizottság vizsgálja felül és határoz is a panaszügyben. *Persze irányelvül szolgáljon, hogy a döntőbizottság addig ne foglalkozzék az ügygel, amíg van olyan elsőfokú újítási szerv, amely az ügygel még nem foglalkozott.* Ha tehát a vállalat egy irányító szervének határozata ellen él az újító fellebbezéssel vagy panasszal, úgy a főosztály újítási bizottságának kell dönteni, nem pedig a döntőbizottságnak. Az újítási rendelet az újítási szerveknek lépcsőzetes rendszerét építette ki. A vállalat — az irányító szerv —, a főosztály újítási bizottságai és újítási megbízottai, végül a döntőbizottság jelentik az egyes fokozatokat. *Nem helyes, ha a felsőbb fok valamilyen ügygel érdemben foglalkozik akkor, amikor az alsóbb fok az ügyet még nem bírálta el.*

Ha a minisztériumok az újítási rendeletben lefektették, most ismertetett szempontoknak megfelelően alkotják meg újítási szerveiket és bírálják el az ügyeket, az ügyintézés pontosabb, gyorsabb, határozottabb lesz, ami az egész újítómozgalomnak előnyére válik.

Dr. Krasznay Mihály